
Mateo ŽANIĆ

PREDSTAVLJANJE I
PRAĆENJE PROVEDBE
ERDUTSKOGA SPORA-
ZUMA U HRVATSKOM I
SRPSKOM IZDANJU
VUKOVARSKIH NOVINA

UVOD – RATNA DOGAĐANJA U VUKOVARU 1991. GODINE I NJIHOVE POSLJEDICE

Mnogi autori koji se bave raspadom Jugoslavije ističu Vukovarsku bitku kao presudnu bitku rata u Hrvatskoj. Tri mjeseca, koliko je trajala opsada grada, izazvana pobunom Srba te agresijom koju je Srbija uz pomoć Crne Gore te JNA i paravojnih postrojbi provodila na vukovarskom području, utjecala su na promjenu raspoloženja međunarodne zajednice prema zaraćenim snagama, a značila su i prekretnicu u ratu jer JNA nije mogla provesti planirane jesenske akcije (Žunec, 1998.). Procjenjuje se da je na grad tijekom opsade bačeno 700.000 granata i zrakoplovnih bombi (oko 7.000 na dan) te se smatra da je potpuno uništeno 18.000 (62%) stambenih objekata. Kada bismo uništenima dodali i oštećene objekte, dobili bismo podatak da je oštećeno oko 90% objekata. U urbanističkoj cjelini Vukovara utvrđena je šteta i na ukupno 118 povijesnih i ambijentalnih građevina, od kojih je 21 objekt potpuno razoren (Živić, 2008.). Zbog golemih materijalnih razaranja, u Vukovaru nakon ratnih akcija praktički nije bilo stanovnika. Postupno su se vraćali stanovnici srpske etničke pripadnosti, a prostor je postao gotovo potpuno monoetnički. Grad je postao dio uspostavljene srpske Oblasti istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem, koja se ujedinila s područjem zapadne Slavonije te područjem oko Knina u ono što će postati poznato kao Republika Srpska Krajina.

Vojno-redarstvene operacije „Bljesak“ i „Oluja“ provedene u svibnju i kolovozu 1995. godine dovele su do velikog priliva srpskog stanovništva u vukovarski kraj, a proizročile su i nove napetosti. Naime, hrvatsko stanovništvo koje je tada već više od četiri godine živjelo u progonstvu očekivalo je stvaranje uvjeta koji bi omogućili njihov po-

* U ovom radu često se koristi pojam „Erdutski sporazum“ a koji se odnosi na „Temeljni sporazum o Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Srijemu“. Sporazum je potpisan u Zagrebu i Erdutu 12. studenog 1995. godine.

vratak u kraj iz kojeg su 1991. godine protjerani.¹ Iako se nagađalo o još jednoj vojnoj operaciji, krajem 1995. godine potpisan je Sporazum kojem je zamisao bila povrat okupiranog područja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske, ali i povratak na multietničko stanje kakvo je postojalo prije rata. Sporazum je stupio na snagu 15. siječnja 1996. nakon što je Vijeće sigurnosti UN-a donijelo Rezoluciju 1037, kojom se uspostavlja privremena uprava UN-a na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema.

Tijekom provedbe Erdutskog sporazuma nekoliko incidenata pratilo je povratak hrvatskih stanovnika na vukovarsko područje. Tako su 24. prosinca 1996. godine u Iloku organizirani prosvjedi zbog dolaska pedesetak Hrvata u iločku crkvu. Izgred se dogodio i na predizbornom skupu HDZ-a u ožujku 1997. godine, kada su zastupnici te stranke i nazočni novinari gađani kamenjem. Ipak, Sporazum je donio određene pozitivne rezultate, te su s povratkom hrvatskoga stanovništva prevladane početne napetosti, iako su mnoga pitanja ostala za rješavanje u budućnosti.

ANALIZA SADRŽAJA I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

U ovom radu analizira se kako je Erdutski sporazum bio predstavljen u hrvatskom i srpskom izdanju *Vukovarskih novina*. Iako pri obradi novinskog sadržaja treba biti oprezan posebno u poslijeratno vrijeme kada uređivačka politika može uvelike određivati ton članka, rezultati takve obrade mogu biti indikativni te sugerirati s kojim problemima su se pripadnici različitih skupina susretali i kako se na njih reagiralo. Obradeni su brojevi novina od siječnja 1996. do prosinca 1997. godine. U tom razdoblju tiskano je 48 brojeva hrvatskog izdanja *Vukovarskih novina*, koje su izlazile u Zagrebu, te 33 broja srpskog izdanja, tiskanog u Vukovaru. Dalje u članku, radi lakšeg praćenja, o tim ću novinama govoriti kao o hrvatskom i srpskom izdanju *Vukovarskih novina*. Treba napomenuti da dva broja (100 i 101) srpskog izdanja nisu obrađena jer nisu ni pronađena, tako da je obrađen 31 broj toga izdanja. Osnovna jedinica analize u istraživanju je članak.

Osnovna teza istraživanja jest da je Erdutski sporazum predstavljen na različit način u hrvatskom i srpskom

¹ Po podacima Ureda za prognane i izbjegle osobe Republike Hrvatske još 1996. godine bilo je 210.341 prognana osoba što je predstavljalo 4,4% hrvatske populacije. Od ukupnoga broja prognanih najviše je bilo prognanih s hrvatskog Istoka 83.322 (39,6%), od čega 34.464 ljudi iz bivše vukovarske općine (Živić, 1997.).

izdanju te da su različita i očekivanja i komentari na provedbu i tijek Mirovnog sporazuma.

U analizi novinskih članaka usmjerili smo se na tri teme te njihove potkategorije. Glavna tema je mirovni proces, analiziran kroz potkategorije Erdutski sporazum, mirna reintegracija, suživot i autonomija vukovarskog područja koje se u tom razdoblju u hrvatskom tisku navodi kao Podunavlje, a u srpskom kao Srijemsko-baranjska oblast. Smatramo da bi pojavljivanje ili izostajanje ovih kategorija te način na koji su one vrednovane mogao sugerirati način predstavljanja mirovnog procesa koji se provodio od 15. siječnja 1996. do 15. siječnja 1998. godine. Druga tema u analizi sadržaja ovih medija uključuje stajalište o međunarodnim čimbenicima, pri čemu se analizira na koji način mediji pišu o međunarodnoj zajednici i misiji UNTAES-a.

Posljednja obrađena tema jest način na koji se piše o drugoj strani, odnosno kako se u srpskom izdanju piše o hrvatskoj strani te kako se u hrvatskom izdanju piše o srpskoj strani. Unutar ove teme izdvojene su potkategorije kojima se nastoji otkriti kako se piše o političarima i političkim institucijama, populaciji, medijima, vojsci i policiji te o poduzećima.

Mateo Žanić
**Predstavljanje i
praćenje provedbe
Erdutskoga spora-
zuma u hrvatskom
i srpskom izdanju
Vukovarskih novina**

SRPSKO IZDANJE VUKOVARSKIH NOVINA 1996. I 1997. GODINE

Od trideset i jednog broja srpskog izdanja, 17 brojeva objavljeno je 1996., a 14 brojeva 1997. godine. Kako se sam termin „Temeljni sporazum o Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Srijemu“ gotovo uopće ne spominje ni u hrvatskom ni u srpskom izdanju, analiziraju se stajališta o pojmovima koji se koriste da bi se označili i Sporazum i proces koji je tim Sporazumom započet. Tako se analizira stajalište o Erdutskom sporazumu, kao i kako su ocjenjivani termini mirna reintegracija, suživot i autonomija. Dobiveni rezultati za te potkategorije prikazani su u tablici broj 1.

Tablica 1.
Stajalište o mirovnom
procesu u srpskom izdanju
Vukovarskih novina

MIROVNI PROCES 1996. god.	Positivno	Neutralno	Negativno
Erdutski sporazum	5	24	0
Mir. reintegracija	0	0	1
Suživot	0	1	1
Autonomija	3	1	1

MIROVNI PROCES 1997. god.	Pozitivno	Neutralno	Negativno
Erdutski sporazum	6	24	0
Mir. reintegracija	0	9	2
Suživot	0	3	2
Autonomija	14	2	0
MIROVNI PROCES ukupno	Pozitivno	Neutralno	Negativno
Erdutski sporazum	11	48	0
Mir. reintegracija	0	9	2
Suživot	0	4	3
Autonomija	17	3	1

Kako je vidljivo iz tablice 1, u istraživanom razdoblju Erdutski sporazum se ni u jednom broju nije prikazao u negativnom kontekstu. U pozitivnom ocjenjivanju ističe se da taj Sporazum pruža velike mogućnosti za srpski narod, da omogućuje gospodarski napredak i ono što se ponavlja u dva slučaja – „ne ugrožava institucije SBO-a“ (Srijemsko-baranjske oblasti). Više puta navodi se da će srpska strana ispuniti sve što nalaže Erdutski sporazum te da se isto očekuje od hrvatske strane. U prikazu Sporazuma u potpunosti se nastoje istaknuti brojne mogućnosti koje srpska strana samo treba provesti te bi to moglo voditi većoj ili manjoj neovisnosti, odnosno autonomiji Oblasti unutar Hrvatske. Ipak, pozitivna ocjena Erdutskog sporazuma ostaje dosta neodređena do svibnja 1996. godine, kada srpski političari izdaju Proglas u kojem iznose svoja očekivanja u procesu započetom potpisivanjem Sporazuma. Naime, u broju 77, koji je izašao 31. svibnja 1996. godine, u tekstu „Autonomija je realnost“ objavljen je dokument koji je izdala Skupština Općine Vukovar, a u kojem se traži politička autonomija koja bi obuhvaćala organiziranje oblasnog parlamenta (skupštine), izbor oblasne vlade, korištenje zastave, grba i himne oblasti, oblasno državljanstvo, utvrđivanje granica među općinama. Službeni jezik te oblasti bio bi srpski.

Iako je srpskoj političkoj eliti moglo biti jasno da njihovi zahtjevi neće biti prihvaćeni, riječ autonomija ostaje ključ kroz koji se prikazuje Erdutski sporazum. Prema tomu je jasno zašto se u srpskim medijima ne govori o mirnoj reintegraciji, nego se o Erdutskom sporazumu govori kao o jamstvu opstanka srpskog stanovništva na ovom području.

Zanimljivo je da se u srpnju 1997. godine pozitivno ocjenjuje Rezolucija 1120 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda zbog toga što „afirmira pomalo zaboravljeni Erdutski sporazum.“

Ipak, značenje autonomije se mijenjalo. Naime, radi se o dosta rastezljivom terminu, pa se autonomija tijekom vremena zahtijeva u smislu cjelovitosti oblasti, što hrvatskim zakonom nije bilo predviđeno jer prostor pripada dvjema županijama, a na kraju se govorilo o kulturnoj, odnosno obrazovnoj i informativnoj autonomiji. Kulturnu i obrazovnu autonomiju srpska populacija je i dobila unutar ustavno-pravnog poretka Republike Hrvatske.²

Mirna reintegracija jest pojam koji se na početku procesa uopće ne spominje u srpskom tisku, odnosno tijekom cijele 1996. godine spominje se samo jedanput, i to u negativnom kontekstu. Tom prigodom su *Vukovarske novine* objavile proglas sa sjednice Skupštine Općine Vukovar u kojem se kaže: „Obavještavamo srpski narod da je iz dana u dan sve jasnija i vidljivija sprega između protagonista mirne reintegracije Republike Srpske Krajine u Republiku Hrvatsku. Ta bolesna ideja sve više zaokuplja snage sa Banskih dvora. Njima, autorima srpske nesreće smeta i Erdutski sporazum.“ (*Vukovarske novine*, 20. travnja 1996.). Iz proglasa je jasno da Erdutski sporazum za srpsku stranu znači suprotno od mirne reintegracije, koja predviđa povrat područja u ustavno-pravni poredak RH i koja je ocijenjena „bolesnom idejom“.

To je također znak da su srpske novine i srpska politička elita tijekom 1996. godine uvelike pokušavali Sporazum prikazati kao jamstvo da se održi tadašnje stanje, odnosno kao jamstvo formalnog stvaranja srpske političke autonomije kojom bi osigurali minimalan povratak hrvatskih prognanika te nastavak djelovanja političke elite na vodećim položajima. Tako se i o ideji suživota u srpskom izdanju novina raspravlja tek 1997. godine, dok se ta zamisao 1996. gotovo uopće ne spominje.

2 Treba podsjetiti da je i pobuna Srba u Hrvatskoj bila praćena zahtjevom za autonomijom. Naime, od 19. kolovoza 1990. do 2. rujna 1990. održano je izjašnjavanje o srpskoj autonomiji na prostoru Hrvatske, iako pritom nije bilo jasno definirano o kakvom obliku autonomije se radi. Tada je izjašnjavanje bilo organizirano u 23 općine u Hrvatskoj među kojima je bio i Vukovar. Na temelju izjašnjavanja Srpsko narodno vijeće je 30. rujna 1990. proglasilo srpsku autonomiju „na etničkim i istorijskim teritorijima“ na kojima živi srpski narod. Srpska strana je tijekom vremena pokazala da je ne zanimaju rasprave s hrvatskim vodstvom o kulturnoj autonomiji, već je osnovni cilj bio postizanje teritorijalne autonomije (Barić, 2006.). Srpsko vodstvo je tada inzistiralo na tome da Srbi ne mogu biti nacionalna manjina „u administrativnim granicama Hrvatske“, odvojeni od matičnog naroda i države. Tako je zapravo tema autonomije bila samo maska iza koje se krio plan srpske političke elite za pripojenje krajeva iz Hrvatske, koji su nastanjeni Srbima, tadašnjoj Jugoslaviji, odnosno Srbiji.

СА СЕДНИЦЕ
СО ВУКОВАР

АУТОНОМИЈА ЈЕ РЕАЛНОСТ!

● **Посланицима изјесен јасан, реалан, остварљив и дуго очекивани предлог**

На 2. извршној седници Скупштине општине Вуковар одржаној 23. маја у великој сали СКЦ-а, којој је присуствовао председник СО Јосип Марослава Керандац усвојена је једна и у овом тренутку веома битна и за српски народ на овим просторима пресудна тачка дневног реда.

УТВРЂИВАЊЕ КОНЦИПТА ПРЕДЛОГА О СПЕЦИЈАЛНОМ СТАТУСУ СРПСКЕ ОБЛАСТИ ИСТОЧНА СЛАВONIЈА, БАРАЊА И ЗАПАДНИ СРЕМ.

Предлог је пред посланике изнео председник СО Вуковар Марослав Керандац.

Сматрамо да за признавање СПЕЦИЈАЛНОГ СТАТУСА СРПСКЕ ОБЛАСТИ ИСТОЧНА СЛАВONIЈА, БАРАЊА И ЗАПАДНИ СРЕМ настоје објективне историјске, географске, етничке и политичке претпоставке и да би то у садашњим околностима било оптимално решење. Посебно да је истакнуто као одлучујући разлог што је Европска заједница признала Хрватску (уједино територијално-територијалне границе) да не испуњава услове за признавање независнос-

Овај закон треба да донесе хрватски парламент по истом поступку по којем доноси и њихов устав, а Закон не може бити изменен без пристанка највише обласног парламента (скупштине).

ОСНОВНА ПИТАЊА КОЈА ТРЕБА ДА УРЕДИ ЗАКОН О АУТОНОМИЈИ СРПСКЕ ОБЛАСТИ ИСТОЧНА СЛАВONIЈА, БАРАЊА И ЗАПАДНИ СРЕМ

У оквиру аутономије тражимо, пре свега, **ПРАВО НА САМОСТАЈНО ДОНОШЕЊЕ ПРОТИСА** којима се уређују сва питања од значаја за становништво Српске Области Источна Славонија, Барања и Западни Срем. Ова законска надлежност односи се на овуј круг односа: организација обласног парламента (скупштине) и избор његових чланова, избор обласне владе, коришћење заставе грба и знамине Области, обласно (регионално) држављанство, организација општинских парламената (скупштине) и избор њихових чланова, општински влади, утврђивање граница међу општинама, обласни и општински

Влада бира обласни парламент, ова ће управљати у Области, и покриваће обласно све ресурсе за унутрашње послове, финансије, социјалу и здравствену заштиту, образовање, културу, земљоправство, пољопривреду, путарство, саобраћај, информисање и заштиту људских права.

Тужимо да имамо своју полицију, свој обласни и општински судове, да службени језик буде српски, да се обрнављају процес омика по нашем наставном програму, да имамо обласни ПТТ и наша властита системе информисања.

Поред права на самостално уређење односа у оквиру Области, тражимо и могућност у решавању одређених питања на њеној целе земље, а у сваком случају онда кад се ради о неким нашим правима и интересима. Зато треба да имамо представника у хрватском парламенту. Хрватског председника и парламента пре доношења било каквих одлука које се тичу права и интереса Области или макар неки други начин да нас, јерин су да обавезно затраже мишљење нашег обласног парламента. Обласни парламент треба да има и право покретна индикативна и стварица које су у закондаријој компетенцији хрватског парламента.

Тужимо да обласни органи немају одређена овлашћења у погледу међународних споразума (уговор). Обласна влада може за закључке међународне споразума

УСПОСТАВЉЕНА САРАДЊА ХПТ И ПТТ СРПСКЕ ОБЛАСТИ

ОСТВАРЕНА ПОШТАНСКА КОМУНИКАЦИЈА

На предлогу Браничи – Хутор је након отворена линија и ауто-пута 10. маја остварен један од најважнијих споразума, отворена је поштанска саобраћајна линија Хрватске и Српске Области Источна Славонија, Барања и Западни Срем.

У присуству администрација УН генерала Жана Клаја, градског Главног Начелника Области Источна Славонија и војводе из Војводства Славонореча, асфе капањена хрватске владе Ивице Бркића и представника хрватске обласне ПТТ саобраћај развојени је прва линија везама на обе стране.

Генерал Клаја је изјавио да је отворена поштанска саобраћајна линија омогућила брже

MEĐUNARODNI ČIMBENICI – 1996.	Positivno	Neutralno	Negativno
Med. zajednica	3	22	5
UNTAES	10	25	14
MEĐUNARODNI ČIMBENICI – 1997.	Positivno	Neutralno	Negativno
Med. zajednica	3	19	9
UNTAES	4	36	20
MEĐUNARODNI ČIMBENICI – ukupno	Positivno	Neutralno	Negativno
Med. zajednica	6	41	14
UNTAES	14	61	34

Tablica 2.
Stajalište o međunarodnim čimbenicima u srpskom izdanju Vukovarskih novina

Početakom 1996. nema negativnih članaka o međunarodnoj zajednici, nego se o njoj prvenstveno piše u kontekstu očekivanja da pomogne riješiti lošu gospodarsku situaciju te da prisili Hrvatsku da poštuje Erdutski sporazum, koji će srpska strana sigurno poštovati.

Naročito se pozitivno pisalo o UNTAES-ovoj misiji. Tako do 17. kolovoza 1996. godine imamo 23 članaka o misiji, s time da je u 8 članaka UNTAES prikazan pozi-

tivno, u 14 članaka ni pozitivno ni negativno, a samo je u jednom članku izneseno negativno stajalište.

Međutim, u broju od 17. kolovoza 1996. voditelj misije UNTAES-a, general Klein, izjavljuje da politička autonomija Oblasti nije moguća te da Srbi trebaju tražiti ono što realno mogu dobiti.

Nakon toga slijedi niz članaka s negativnim odnosom i prema generalu Kleinu i prema UNTAES-ovoj misiji. Kleinu se zamjera da je organizirao dolazak predsjednika Tuđmana u Vukovar a da pritom nije o tome obavijestio srpsku javnost i srpske političare kao i posjet Ovčari s hrvatskim predstavnicima najavljen za 18. studenog 1996. godine.

Predsjednik oblasne skupštine optužuje generala Kleina da izmišlja pilot-programe, da stvara kojekakve trokute, pravi improvizaciju od Erdutskog sporazuma kako bi i on i Hrvatska izigrali međunarodno potpisane obaveze u Sporazumu.

U svakodnevnim mirnim okupljanjima građana Vukovara početkom 1997. godine bilo je uobičajeno odlaženje do sjedišta UNTAES-a, gdje su prosvjednici okretali leđa zgradi držeći da general Klein ispunjava samo hrvatske interese.

DRUGA STRANA	Positivno	Neutralno	Negativno
Populacija	0	2	28
Političke institucije	1	40	80
Mediji	0	0	11
Vojska i policija	0	1	7
Poduzeća	0	7	3

Kada se prati pisanje srpskog medija o „drugoj strani“, prikazano u tablici 3, može se zaključiti da dominira negativno stajalište o hrvatskoj strani. Naime, od 180 članaka u kojima se raspravlja o Hrvatima i hrvatskim institucijama, u jednom članku izražen je pozitivan odnos, pedeset članaka je neutralno, dok je u 129 članaka izraženo negativno stajalište. Od negativnih obilježja koja se ponavljaju, Hrvatima se pripisuju mržnja, progoni Srba, uskraćivanje prava Srbima te agresija na srpski narod. Zanimljivo je pratiti i izvještavanje srpskih medija o incidentima koji su se u ovom razdoblju događali na području pod privremenom upravom misije UNTAES-a. Uglavnom se ti incidenti opravdavaju te se redovito koristi argument da su odgovor na provokacije hrvatskih povratnika, odnosno da su se

Tablica 3.
Stajalište o „drugoj strani“
u srpskom izdanju
Vukovarskih novina

Mateo Žanić
**Predstavljanje i
praćenje provedbe
Erdutskoga spora-
zuma u hrvatskom
i srpskom izdanju
Vukovarskih novina**

događali zbog povratka osoba koje su 1991. godine sijale etničku mržnju. Takva objašnjenja ne stižu samo od novinara nego i od političara koji sudjeluju u Izvršnom vijeću Srijemsko-baranjske oblasti. Kamenovanje vozila UN-a u kojem je bila američka veleposlanica M. Albright mediji su opravdali riječima da su ljudi to učinili nakon što je Albright svojim izjavama nanijela veliku štetu srpskom narodu. Međutim, ne želeći kvariti odnose s Amerikom, političari koji sudjeluju u Izvršnom vijeću Srijemsko-baranjske oblasti u priopćenju za incident optužuju hrvatske novinare u pratnji američke veleposlanice, jer su tom prigodom na kajkavskom narječju vrijeđali stanovnike Oblasti.

U priopćenju političkog tijela u kojem se komentira taj slučaj kaže se: „Isticanje simbola hrvatske teritorije, kao i zastave sa šahovnicom u jednom vozilu je bilo u funkciji iritiranja i provociranja incidenta“ (*Vukovarske novine*, 4. travnja 1996., 2.).

Srpsko izdanje koristi različite prikaze RH koji imaju negativni predznak, kao što su preuzimanje informacija iz stranog tiska te korištenje različitih izvješća međunarodnih institucija. Tako se 20. travnja 1996. citira Dubravka Ugrešić, koja za poljske novine iznosi svoja zapažanja o tome kako je Hrvatska potpuno nesigurna zemlja u kojoj se nacionalizam uvukao u sve pore života. Velika pozornost posvećena je i izvješću glavnog tajnika UN-a Boutrosa Boutros-Ghalija (iz rujna 1996.), u kojem je Hrvatska loše ocijenjena zbog ugrožavanja prava Srba, naročito na kninskom području. U izdanju od 26. veljače 1997. preuzet je članak iz *Feral Tribunea* u kojem se vlast u Hrvatskoj osuđuje da prekraja zakone po svojoj volji, a u jednom od brojeva prenosi se i *Globusov* intervju s Vojislavom Šešeljom, u kojem on tvrdi da ne odustaje od srpskih granica na crti Karlovac – Ogulin – Karlobag – Virovitica (*Vukovarske novine*, 5. prosinca 1997.).

HRVATSKO IZDANJE VUKOVARSKIH NOVINA 1996. I 1997. GODINE

U navedenom razdoblju obrađeno je 48 brojeva *Vukovarskih novina*, i to 23 broja 1996. godine te 25 brojeva 1997. godine.

MIROVNI PROCES 1996.	Pozitivno	Neutralno	Negativno
Erdutski sporazum	0	6	2
Mirna reintegracija	7	32	4
Suživot	0	6	3
Autonomija	0	0	5

MIROVNI PROCES 1997.	Pozitivno	Neutralno	Negativno
Erdutski sporazum	0	3	1
Mirna reintegracija	9	33	2
Suživot	1	7	5
Autonomija	0	0	0
MIROVNI PROCES ukupno	Pozitivno	Neutralno	Negativno
Erdutski sporazum	0	9	3
Mirna reintegracija	16	65	6
Suživot	1	13	8
Autonomija	0	0	5

Kada se radi o praćenju mirovnog procesa, očito da u njemu dominira pojam mirne reintegracije (tablica 4). Treba primijetiti da već izborom termina hrvatska strana nastoji istaknuti re-integraciju područja koje se smatra hrvatskim i što se smatra jedinim ispravnim završetkom ratnih događanja započetih 1991. godine na području Republike Hrvatske.

Među pozitivnim karakteristikama procesa mirne reintegracije navodi se da primjena toga procesa omogućava mir, suverenost RH na cijelom prostoru, omogućava povratak i miran ulazak u Podunavlje, a najčešće se ističe da više nisu ugroženi ljudski životi, što bi se dogodilo u slučaju vojnog rješavanja situacije.

Kao loše strane ili opasnosti mirne reintegracije navode se opasnosti od promjene demografske slike Podunavlja u odnosu na stanje iz 1991. godine te mišljenje prognanika da se u procesu pravi previše ustupaka srpskoj strani. Osim toga, kao čimbenik koji bitno utječe na ishod procesa mirne reintegracije ističe se vrijeme. Naime, budući da je od progona Hrvata s vukovarskog područja do početka mirne reintegracije prošlo više od četiri godine, isticalo se da bi odgađanje provedbe Sporazuma značilo manje Hrvata koji su spremni vratiti se, što bi bila nagrada za srpska vojna osvajanja.

Srpski zahtjev za političkom autonomijom na ovom području ocijenjen je kao neprihvatljiv, te se doživljava kao svojevrsna provokacija. Naime, događaji iz 1991. godine pokazali su da srpski zahtjev za političkom autonomijom zapravo znači težnju srpskog političkog vodstva za pripojenje Srbiji, pa je u hrvatskim medijima taj zahtjev dočekan s neodobravanjem. Također, o srpskom zahtjevu za poli-

Tablica 4.
Stajalište o mirovnom
procesu u hrvatskom
izdanju *Vukovarskih*
novina

Mateo Žanić
**Predstavljanje i
 praćenje provedbe
 Erdutskoga spora-
 zuma u hrvatskom
 i srpskom izdanju
 Vukovarskih novina**

tičkom autonomijom raspravlja se 1996. godine, dok se 1997. zahtjev više ne spominje u novinama.

O suživotu dominira negativno stajalište, odnosno u većini članaka ističu se teškoće i oprez kada se piše o budućem suživotu. Ipak, može se primijetiti da se o toj temi tijekom cijelog razdoblja mnogo više raspravlja nego u srpskom izdanju *Vukovarskih novina*.

BROJ 88 • ZAGREB, 31. 1. 1996. • 3 KUNE

Vukovarske NOVINE

GLASILO PROGNANIKA GRADA VUKOVARA

U SREDIŠTU PAŽNJE

ZAGREB – Jučer je u zgradi INE održana posebna sjednica Gradskog vijeća Vukovara s temeljnom odrednicom da se pojasne sve okolnosti provedbe Daytonskog i Erdutskozagrebačkog sporazuma. Sjednici su bili nazočni potpredsjednik hrvatske Vlade dr. Ivica Kostović, predstojnik Ureda za uspostavu ministar poljoprivrede i šumarstva Matej Jamković, njegov zamjenik Ivan Juroš, župan vukovarsko-srijemski Vlado Ošust, dožupan Ruslavić Klement, vijednici Vukovara u rasloj Županiji, članovi vukovarskog Poglavarstva i, naravno, brojni vijednici. Uvodno je govorio vukovarski dogradonačelnik Grge Plenković, koji je kratko sažetak završenja Vukovara, iz tehničkih razloga pripreme tiskanja novina mogli smo pripremiti samo ono što se govorilo u prvom dijelu sjednice.

ZAMKE MIRNE REINTEGRACIJE

**Pripremili: Petar Brozović
 Tomislav Corak**

nutku kao sredstva države – Vukovarcima to nije spjelo za budućnost, jer sve dosadašnja iskustva su vrlo negativna.

Poseban zakon o Vukovaru

Prognanici dobro znaju da UNTAES nema mandat da silom nametne provedbene aparature da se, razumljivo, ubrzo čulo da se mora zadržati Londonsko rješenje za ustrojstvo 18 mirovnih snaga na podunavskom prijestolu. Kako znači da hrvatski i ostali neopsejeli narodi ponovno dođu na svojih 56.000 hektara, u 33 mjesta i dva grada? Vukovarci se neće vratiti dok osnovni uvjeti ne budu stvoreni, tako da i Poglavarstvo dobije mogućnost da Vukovarcima poveri na povratak. Zato je ovaj skup i sazvan, jer je Vukovar posebiti slučaj, on je morao biti veći i ranije sazvan zbog već navedenog naroda u prognozi, špa cijena žrtve i prognaničkog stajališta nije mijenjala, to hrvatska mora znati. Važno shvatiti pozornost da se na Podunavlje prognanici vraćaju pod različitim okolnostima, Vukovar je različit od Bosne, tu su i činjenice da hrvatski vojnici više nisu...

MEĐUNARODNI ČIMBENICI – 1996.	Pozitivno	Neutralno	Negativno
Međunarodna zajednica	0	5	2
UNTAES	4	25	8
MEĐUNARODNI ČIMBENICI – 1997.	Pozitivno	Neutralno	Negativno
Međunarodna zajednica	1	14	2
UNTAES	17	48	8
MEĐUNARODNI ČIMBENICI – ukupno	Pozitivno	Neutralno	Negativno
Međunarodna zajednica	1	19	4
UNTAES	21	73	16

Tablica 5.

Stajališta o međunarodnim čimbenicima u hrvatskom izdanju *Vukovarskih novina*

Dok se u srpskom izdanju *Vukovarskih novina* početkom 1996. o misiji UNTAES-a pisalo pozitivno, što se s vremenom promijenilo, situacija u hrvatskom izdanju je suprotna. Naime, u hrvatskom izdanju o međunarodnim čimbenicima, dakle o međunarodnoj zajednici i misiji UNTAES-a, tijekom 1996. godine više se piše negativno nego pozitivno. O međunarodnoj zajednici stajalište je negativno prvenstveno zbog događaja iz 1991. godine, a o UNTAES-ovoj misiji zbog neizvjesnosti povratka i sumnji da UNTAES ne radi dovoljno dobro da bi se povratak ostvario u očekivanom roku. Tijekom 1996. godine o UNTAES-ovoj misiji piše u 37 tekstova, i to samo 4 puta u pozitivnom tonu, 25 puta ni pozitivno ni negativno te 8 puta negativno.

Međutim, kako se počinju provoditi određene točke Sporazuma stajalište o UNTAES-ovoj misiji postupno se mijenja.

Tako 1997. godine o UNTAES-u se u većini članaka piše pozitivno. Kao mogući razlog mogu se navesti izbori, kao čimbenik koji je hrvatskim i ostalim ne-srpskim prognanicima pokazao da se u Podunavlju ipak provode neke promjene koje mogu omogućiti povratak prognanih svojim kućama.

Treba reći da potpora i pozitivan ton u tekstovima u kojima je tema i UNTAES prvenstveno daju hrvatski političari. Pamti se izjava predsjednika Tuđmana, ali i tadašnjeg premijera Mateše o UNTAES-u kao najuspješnijoj misiji UN-a uopće.

Tablica 6.
 Stajališta o „drugoj strani“
 u hrvatskom izdanju
Vukovarskih novina

DRUGA STRANA	Positivno	Neutralno	Negativno
Populacija	1	45	57
Političke institucije	0	13	25
Mediji	0	0	9
Vojska i policija	0	2	21
Poduzeća	0	4	2

Srpska strana je, kako se vidi iz tablice 6, u potpunosti prikazana negativno. Od ukupno 179 članaka u kojima se piše o srpskoj strani, u jednom članku imamo izraženo pozitivno stajalište, 64 članka su neutralna dok je 114 članaka s negativnim stajalištem. Može se primijetiti sljedeće: Dok se u srpskim novinama više kritiziraju hrvatski političari i političke institucije, u hrvatskom izdanju uglavnom se kritizira populacija, što se može objasniti time da se u Hrvatskoj tada zapravo i ne priznaju politička tijela koja

djeluju u Podunavlju, pa se češće jednostavno upotrebljava imenica Srbi ili pridjev srpski. Ipak, kada se spominje, upravo se srpska politička elita ističe kao osnovni krivac kako za ratna događanja tako i za odugovlačenje s provedbom Sporazuma. Tako predsjednik Hrvatske vlade u prosincu 1996. godine izjavljuje: „Već duže vremena u Podunavlju i Vukovaru postoji situacija u kojoj ima većina ljudi, najčešće starosjedioca, koji dobro prepoznaju korist od procesa mirne reintegracije, oni u tome vide samo dobro i pozitivno, pa i za sebe osobno. Imate manjinu koja se profilirala u strukturama te kvazivlasti, koja zapravo procesom mirne reintegracije na osobnom planu sve gubi, čak i privilegije koje je uživala tijekom okupacije hrvatskog teritorija.“ (*Vukovarske novine*, 18. prosinca 1996., 4).

Hrvatsko izdanje *Vukovarskih novina* također preuzima sadržaje iz drugih novina, i to članke iz starih brojeva koji su objavljeni na vukovarskom području, a namjera je upozoriti na incidente koji su se tijekom dvadesetog stoljeća događali među Srbima i Hrvatima. Novine na koje se najčešće poziva su *Srijemski Hrvat*. Isto tako, *Vukovarske novine* donose niz feljtona o stradanjima Hrvata u Drugom svjetskom ratu.

ZAKLJUČAK

Analiza sadržaja srpskog i hrvatskog izdanja *Vukovarskih novina* pokazuje da su ta dva medija tijekom vremena davala različite, pa i posve oprečne ocjene provedbi Erdutskog sporazuma te su imala različita očekivanja od mirovnog procesa.

Srpska strana Erdutski sporazum dominantno interpretira pozitivno kao mogućnost da dobije autonomiju i da na ovom području zadrži većinu, etničkim čišćenjem uspostavljenu 1991. godine. Pritom se koriste retorikom sličnom onoj s početka pobune Srba u Hrvatskoj, prema kojoj bi svaka situacija u kojoj Srbi ne bi bili većina ugrozila njihov opstanak na tom području.

Temeljna ideja zato je bila motivirati srpsko stanovništvo na opstanak te odgađati provedbu Sporazuma, što bi vodilo slabijem povratku hrvatskog stanovništva. U tom kontekstu jedan od srpskih političara je izjavio: „Stvar je vrlo jednostavna, kad bi nas otišlo deset posto, toliko bi se Hrvata vratilo na ovaj prostor, kad bi nas otišlo trideset posto, isto toliko Hrvata bi se vratilo, ako ostanemo tu, ne može nam nitko ništa. Imat ćemo monitoring, bit ćemo pod budnim okom svjetske zajednice i bit ćemo svoji na svome.“ (*Vukovarske novine*, 15. ožujka 1997., 1).

Zbog toga se termin mirna reintegracija tijekom 1996. godine gotovo uopće ne spominje u srpskom izdanju *Vukovarskih novina*.

Kada je riječ o prezentaciji Sporazuma u hrvatskom izdanju, može se zaključiti da je Sporazum dobivao negativne ocjene prvenstveno iz dvaju razloga. Prvo, kritizirala se odgoda provedbe Sporazuma; drugo, smatralo se da se srpskoj strani rade preveliki ustupci. Ipak, hrvatski političari Sporazum su pozitivno ocjenjivali, te su isticali da se radi o spremnosti hrvatske strane na suradnju i s međunarodnim institucijama, i sa srpskim stanovništvom na vukovarskom području. No, kada je riječ o hrvatskoj strani, ona često inzistira da treba vratiti predratnu demografsku sliku ovog područja, kada su Hrvati činili većinu.

Očito je, dakle, da su ratna razaranja i godine odvojenog života dovele do potpunog kidanja veza između etničkih skupina koje su prije rata živjele na vukovarskom području. Srpska oružana pobuna ostavila je teške posljedice te su se bitno smanjili međuetničko povjerenje i tolerancija među pripadnicima različitih etničkih skupina. Zbog toga u obje skupine postoji nesigurnost, posebno se pribijavaju situacije u kojoj bi područje bilo pod upravom pripadnika „druge“ etničke skupine.³

Tranzicijsko razdoblje koje je u Vukovaru počelo tek 1998. godine, osim općih problema s uspostavom demokratskih institucija i razvojem civilnog društva, opterećeno je teškim zadatkom ponovne uspostave međuetničkog povjerenja koje je, kako sugerira i ovo istraživanje sadržaja *Vukovarskih novina*, bilo znatno narušeno.

Mateo Žanić
**Predstavljanje i
praćenje provedbe
Erdutskoga sporazuma u hrvatskom
i srpskom izdanju
Vukovarskih novina**

3 Na takav zaključak navode i rezultati istraživanja provedenom na hrvatskim prognanicima. Tako se kao najvažniji faktor u donošenju odluke o povratku hrvatske populacije pokazala potpuna uspostava hrvatske uprave. Čak 97,1% ispitanih odgovorilo je da je to važan faktor pri donošenju odluke o povratku, a nakon toga slijedili su osobna i obiteljska sigurnost (97,0%), i rekonstrukcija objekata (92,7%). Osim toga, 89,7% ispitanih odgovorilo je da se neće vratiti ni pod kojim uvjetima ako njihovo naselje bude pod srpskom upravom (Šundalić, 1997.).

LITERATURA

- BARIĆ, N. (2006.), *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.* U: Stvaranje hrvatske države i domovinski rat. Zagreb: Školska knjiga.
- BERGER, P., LUCKMAN, T. (1992.), *Socijalna konstrukcija zbilje.* Zagreb: Naprijed.
- MILAS, G. (2005.), *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima.* Jastrebarsko: Naklada Slap.
- ŠUNDALIĆ, A. (1997.), *A Model of Peaceful Reintegration and the Possibility to Live Together.* Društvena istraživanja. God. 6., br. 2-3., str. 217-235.
- ŽIVIĆ, D. (1997.), *Basic Demographic Characteristics of the Displaced Population from the Croatia East.* Društvena istraživanja. God. 6., br. 2-3., str. 195-217.
- ŽIVIĆ, D. (2008.), *Posljedice srbijanske agresije kao odrednica poslijeratne obnove i razvitka Vukovara.* Društvena istraživanja. God. 17., br. 1-2., str. 27-50.
- ŽUNEC, O. (1998.), *Rat u Hrvatskoj 1991.-1995. Prvi dio: uzroci rata i operacije do Sarajevskog primirja.* Polemos. God. 1., br. 1., str. 51-89.